

Tokat-Erbaa İlçesinde Sözleşmeli Tütün (*Nicotiana tabacum* L.) Tarımı ve Üretici Davranışlarının İrdelenmesi*

Süleyman ALICI¹

Güngör YILMAZ²

Ahmet KINAY²

¹ TTA Genel Müdürlüğü, İSTANBUL

² Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü, TOKAT

Özet: Bu çalışma, 4733 sayılı kanunun, Tokat-Erbaa tütün üreticilerine ve tütün tarımına etkilerini belirlemek için yürütülmüştür. Bu amaçla; 2009 yılında bölgeyi en iyi temsil edecek şekilde belirlenen 14 köyde toplam 84 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Çalışma sonucunda; yürürlükteki yasayla üreticiler sadece özel sektör için üretim yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumdan genelde memnun olan çiftçiler, sözleşme şartlarının daha çok özel sektör lehine olduğunu belirtmişlerdir. Tarımsal istihdamda genç nüfusun azalması bölgede tütün tarımını daha da olumsuz etkileyeceği görülmüştür. Bu olumsuzlukların giderilmesi için önlemlerin alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tütün, Tokat-Erbaa, tütün ticareti, sözleşmeli üretim.

Investigation of Contracted Tobacco Farming and Grower Behaviour in Tokat-Erbaa

Abstract: The research was conducted to determine the effects of new tobacco law numbered as 4733, on Tokat-Erbaa's tobacco growers and tobacco farming. A survey with 84 growers from 14 villages was done to achieve the aim in 2009. In consequence of the survey, it was concluded that growers planted tobacco for private sector as a result of the law. The growers generally were satisfied with the application stated that the contract was in favor of private sectors. It was showed decreasing number of young people in agriculture caused problems in tobacco farming in the region. Therefore precautions must be taken to solve the problems.

Key words: Tobacco, Tokat-Erbaa, tobacco trade, contracted production.

1.Giriş

Tütün; üretim, kullanım, iç ve dış ticareti yönünden diğer tarım ürünlerinden farklı bir öneme sahiptir. Dünyada yaklaşık 330 milyar dolar olarak tahmin edilen tütün piyasasının ülkemizdeki değeri 20 milyar dolar civarındadır (Anonim, 2009a). Tütün, Türkiye ekonomisi için oldukça önemli bir tarımsal ürün olma özelliğini korumakta ve çeşitli bölgelerde aile tarımı olarak yaygın bir şekilde üretilmektedir. Türkiye’de yaklaşık 180 bin aile tütün üretimi yapmakta ve bunlara tütün endüstrisinde çalışanlar da (aileleri dahil) dahil edildiğinde, toplam 1,0–1,2 milyon nüfusa istihdam sağlamış olmakta, bu rakam Türkiye nüfusunun yaklaşık % 1,4’ üne tekabül etmektedir (Anonim, 2009b).

Türkiye’de 2002 yılında yürürlüğe giren 4733 sayılı kanun ile tütün piyasasında çok büyük değişimler gerçekleştirilmiştir. Bunların en önemlileri; tütün ve tütün mamulleri üretimi, iç ve dış alımı ve satımı konularında, sektörü düzenleyen ve denetleyen bağımsız bir kurum olan Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK)

oluşturulmuştur. Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu (1177 sayılı) kaldırılarak, tütün üretiminde coğrafi sınırlama sona erdirilmiş, tütünün fiyatlandırılması, alımı, satımı ve ithalatı ile tütün ürünlerinin üretimi, fiyatlandırılması, satışı gibi konularda sektör tümüyle serbest rekabete açılmıştır. Destekleme alımları kaldırılmış, üretici tütünleri için yazılı sözleşme esaslı veya açık artırma yöntemi ile alınıp satılması sistemi getirilmiştir (Anonim, 2007a). Türkiye’de alım garantisi nedeniyle üreticilerin “Açık Artırma Satış Sistemi” yerine “Sözleşme” esasına dayalı üretimi tercih ettiklerini (Açar, 2008) belirtmiştir. Topçu (2003), AB üyesi ülkelerde, sözleşmeli üretimi prim almanın ön koşulu olduğu dolayısıyla da kota sisteminin sıkı bir şekilde uygulandığını bildirmektedir.

Tokat-Erbaa bölgesinde 2002 yılı öncesinde 5000 ton tütün üretimi yapılmakta iken, 4733 sayılı yasa sonrasında 2005 yılında 4400 tona, 2007’de 3200 tona bugün ise 3000 tona gerilemiştir (Anonim, 2009b).

Gümüş (2009), Tütün sektöründe kamunun tamamen devre dışı kaldığını, tütünün herhangi

*Bu makale “Türkiye’de Tütün Tarımı ve Endüstrisine Serbest Piyasa Uygulamalarının Etkileri” başlıklı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

bir tarımsal ürün gibi müdahalesiz piyasa koşullarına terk edildiğini, TEKEİ'in stoklarının bitiminde Türkiye tütün bilançosunun kısa sürede pozitiften negatife döneceğini, net ihracatçı olan ülkenin ithalatçı konumuna düşeceğini bildirmektedir.

Tokat-Erbaa bölgesinin kırsal alanında yaşamakta olan nüfusun gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Başlıca üretilen tarım ürünleri ise tahıllar, tütün ve bağcılıktır. Bölgede tütün tarımı el emeğinin fazla olmasına rağmen getirisi diğer ürünlere göre yüksek olan gelir kaynağıdır. Genellikle tütün ve tahıllar münavebeli olarak yetiştirilmektedir.

Tütün piyasasında büyük değişikliklere sebep olan ve 2002 yılında yürürlüğe giren 4733 sayılı yasa tüm Türkiye'de olduğu gibi Erbaa'da da tütün üreticisini büyük ölçüde etkilemiştir. Bu yasanın getirmiş olduğu değişiklikleri daha iyi anlayabilmek ve yorumlayabilmek için söz konusu bölgede yapılan anket çalışması ile 4733 sayılı yasanın etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

2. Materyal ve Metot

Bu çalışma 2009 yılında Tokat-Erbaa ilçesinde amaca uygun olarak hazırlanıp, tütün

üreticileri ile yapılan anketlerden sağlanan verilerden oluşmaktadır. Çalışmada üreticilerle birebir yapıp elde edilen sonuçlar bir araya getirilip analiz edilmiştir.

Araştırmayı yakından ilgilendirmesi ve 4733 sayılı kanunun sonuçlarının değerlendirilmesinde bilgi verebileceği düşüncesiyle pilot bölge olarak seçilen Tokat-Erbaa ilçesinde tütün üreticileri ile yüz yüze görüşülerek üreticilerin yeni dönem (2002 yılında çıkarılan 4733 sayılı kanun) ile ilgili düşünce ve yaklaşımlarının yansıtılması amaçlanmıştır. Bu amaç için, görüşme yapılacak olan köyler geneli yansıtacak şekilde ve Erbaa ilçesinde üretimin yoğun olarak yapıldığı yerlerden tespit edilmiştir. Tespit edilen 14 köye (Aydınsofu, Evciler, Ballıbağ, Alacabal, Küplüce, Akça, Endikpınar, Akkoç, Pınarbeyli, Tanıoba, Hacıbükü, Çakır, Karaağaç ve Yunus Emre Mah.) gidilerek üreticilerle görüşmeler sonucunda veriler toplanmış ve bir değerlendirme yapılmıştır. Basit Tesadüfî Örneklem Yöntemi kullanılarak, anket yapılacak tütün üretici sayısı 84 olarak tespit edilmiştir. Anket yapılan köy sayısı ise 14 olmuştur (Çizelge 1).

Çizelge 1. Anket Çalışmasının Yapıldığı Köy ve Üretici Sayıları

Köy Adı	Aydınsofu	Evciler	Ballıbağ	Alacabal	Küplüce	Y. Emre Mah.	Akça
Anket Sayısı	4	6	7	6	6	1	8
	Endikpınar	Akkoç	Pınarbeyli	Tanıoba	Hacıbükü	Çakır	Karaağaç
	7	5	9	6	8	5	6

Anket çalışması ile üreticilerin yaş ortalaması, deneyim, öğrenim durumu, sözleşmeli üretim hakkındaki görüşleri ve sözleşmenin içeriği hakkındaki bilgileri araştırılmıştır. Anket sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde Microsoft Excel programlarından yararlanılmıştır. Veriler analiz edilerek çapraz tablolar halinde sunulmuştur.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. İncelenen İşletmelerde Yaş, Deneyim ve Öğrenim Durumuna İlişkin Bilgiler

İncelenen üreticilerin yaş ortalaması 45,6 yıl olarak tespit edilmiştir. Köyler itibariyle incelenerek bir değerlendirme yapıldığında 59,8 yaş ortalamasıyla Aydınsofu köyü en yüksek yaşta üreticilere sahip iken, 37,6 yaş

ile Akkoç köyünün en genç üreticilere sahip olduğu tespit edilmiştir. En yaşlı üretici 75 yaşında Hacıbükü köyünde bulunurken, Çakır köyünde de 17 yaşındaki üretici en genç üretici olma özelliğini kazanmıştır. Tütün tarımı ile uğraşan üreticilerin yaşlarının yüksek olması, Türkiye tütün üretiminin azalmasının en önemli göstergelerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de önemli bir tütün üretim bölgesi olan Samsun-Bafra'da yapılan bir anket çalışmasında da tütün üretimi yapan kişilerin yaş ortalamasının 46 olduğu tespit edilmiştir (Anonim, 2007b).

Görüşleri alınan üreticilerin büyük çoğunluğu ilköğretim (%83,33) mezunudur. Ortaokul mezunlarının oranı %9,53, lise mezunlarının oranı ise %7,14'tür (Çizelge 2).

Çizelge 2. Görüşülen Üreticilerin Eğitim Durumları

Eğitim	Frekans (adet)	Oran (%)
İlkokul	70	83,33
Ortaokul	8	9,53
Lise	6	7,14
Toplam	84	100,00

Üreticilerin eğitim durumları incelendiğinde, ortalama eğitim süresi 5,3 yıl olarak tespit edilmiştir. En düşük eğitim düzeyinin ilkökul düzeyinde olduğu, en yüksek eğitim seviyesinin ise lise olması yanında, 6,5 yıllık eğitim düzeyi ile Karaağaç köyü ve Alacabal mahallesi en yüksek eğitim ortalamasına sahip köyler olmuştur. Bunları 6,2 ile Akkoç, 5,8 ile Akça takip etmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda eğitim düzeyi yüksek olan bireyler tütün tarımı yerine başka

alanlarda istihdam bulmuşlardır. Özellikle büyük şehirlere istihdam için göç etmişlerdir.

Tütün üreticilerinin deneyimleri incelendiğinde, yaklaşık %32'lik oran ile en yüksek 31–40 yıl aralığı olup, onu %25'lik oran ile 11–20 yıl aralığının izlediği görülmüştür. Ortalama frekansın 14 yıl olduğu, 1–10, 41–50 ve 51–60 yıl deneyim aralıklarının ortalamanın altında kaldığı görülmüştür (Çizelge 3).

Çizelge 3. Görüşülen Üreticilerin Tütün Üretim Deneyimleri

Deneyim (Yıl)	Frekans (adet)	Oran (%)
1–10	7	8,33
11–20	21	25,00
21–30	15	17,86
31–40	27	32,14
41–50	9	10,72
51–60	5	5,95
Ortalama	14	100,00

Görüşme yapılan köylerdeki üreticilerin deneyimleri incelendiğinde, ortalama 29,1 yıl olduğu tespit edilmiştir. En fazla iş deneyimine sahip köy 45,3 yıl ile Aydınsofu olurken, 21,2 yıl ile Akkoç köyü en deneyimsiz köy olarak tespit edilmiştir.

3.2. İncelenen İşletmelerin Sözleşmeli Üretim Hakkındaki Düşünceleri

9 Ocak 2002 tarih ve 24635 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4733 sayılı tütün yasasından önce özel sektör üretilen tütünlerden ihtiyacı olanı kadarını alırken devlet kalan tüm ürünü

ihtiyacı olsa da olmasa da almaktaydı. Bunun sonucunda Tekelin depolarında stoklar gün geçtikçe artmış ve büyük gelir kayıplarına sebep olmuştur. Ayrıca tütüne destekleme yapılmaktaydı. Çıkarılan 4733 sayılı yasa ile Türkiye'de tütün tarımı sözleşmeli üretim şekline dönüşmüştür. Üreticiler 2002 yılından sonra ürünlerini sözleşmeli olarak üretilip satmaya başlamışlardır. Bu kapsamda üreticilere sözleşmeli üretimden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Üretici görüşleri ile ilgili ortaya çıkan durum Çizelge 4 ve 5'te verilmiştir.

Çizelge 4. Tütün Üreticilerinin Sözleşmeli Üretiminden Memnuniyet Durumu

	Frekans (adet)	Oran (%)
Evet	54	64,29
Hayır	30	35,71
Toplam	84	100,00

Çizelge 4'ün incelenmesiyle, üreticilerin yaklaşık %64'ünün sözleşmeli üretimden memnun olduğu, %36'sının da memnun olmadığı görülmüştür. Daha önce Açar (2008)'in yaptığı çalışma sonucunda da üreticilerin sözleşmeli üretimden memnun oldukları görülmektedir. Yapılan görüşmeler sonucu, sözleşmeli üretimden memnun olan üreticilerin %46,05'i üretilen ürünlerin alım garantisinin olmasını güvence olarak görmüşlerdir. Aslında sözleşmeli üretim öncesi de üretilen tütünlerin alım garantisi olması yanında özel sektörün fiyatlarını önceden açıklaması ve üreticilere yeterince avans vermesi tatmin nedeni olarak gösterilmiştir. Burada üreticiler açısından asıl faktör TEKEK'in uyguladığı kota nedeniyle tütün üreticisinin istediği miktarda üretim yapıp satamamasından kaynaklanmaktaydı. Oysa özellikle Erbaa yöresinde son yıllarda özel sektör firmalarınca yoğun talep gören Yunan Basmalı'nın üretilmesi ve üretilen tütünlerin tamamının satılabilmesi üreticileri

rahatlatmış, kota sıkıntısından kurtarmıştır. Yeterli işgücüne ve uygun tütün tarım arazisine sahip üreticiler yapabildikleri kadar üretim yapmaya ve ürünlerini neredeyse daha tarlada iken satmaya başlamışlar, bu durum ise memnuniyeti arttırmıştır. Üreticilerin memnun olmasının diğer nedenleri arasında ise, %27,78'lik oran ile tütün alım fiyatlarının belli olması, %24,07'lik oran ile de yeterli avans verilmesi olarak belirlenmiştir.

Bütün bunların yanında bazı ekiciler (%43,75) önceden anlaşılan fiyattan tütünlerini satmalarına rağmen, tütün teslimi sırasında özel sektör firmalarının tamamen kendi inisiyatifleri doğrultusunda fire düşüklerini ve buna itiraz dahi edemediklerini gerekçe göstererek memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Memnun olmadıklarını belirten üreticilerden %46,30'i itiraz hakkının olmadığını, yaklaşık %20'si avansların yetersiz olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Üreticilerin Sözleşmeli Üretim ile İlgili Düşünceleri

		Frekans (adet)	Oran (%)
Sözleşmeli üretimden memnun olma nedeni	Alım garantisi olması	25	46,30
	Avans vermesi	13	24,07
	Tütün alım fiyatının belli olması	15	27,78
	Diğer (mecburen)	1	1,85
Sözleşmeli üretimden memnun olmama nedenleri	İtiraz hakkımız yok	13	44,33
	Üretimin sınırlı olması	3	9,00
	Avansların yetersizliği	6	20,00
	Diğer (birim fiyat düşük, TEKEK daha iyiydi vb.)	8	26,67

Tütün üreticileri 2002 yılından sonra üretecekleri tütünlerini tip sözleşmeye göre üretmek zorundadırlar. TAPDK tarafından düzenlenen tip sözleşme hem üreticilere hem de alıcılara bazı yükümlülükler getirmiştir. Köylerde yapılan görüşmelerde, üreticilerin sözleşme metnini okuyup okumadıkları ve içeriği hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları

araştırılmıştır. Yapılan araştırma ile ilgili sonuçlar Çizelge 6 ve 7'de verilmiştir.

Üreticilerin yaklaşık %31'inin sözleşme metnini okuduğu, %69'unun ise sözleşme metnini hiç okumadığı tespit edilmiştir. Ancak, üreticiler sıkıntılı bir durum ya da itiraza konu olacak bir durum söz konusu olduğunda okuyacaklarını beyan etmişlerdir (Çizelge 6).

Çizelge 6. Üreticilerin Tip Sözleşmeyi Okuma ve İnceleme Durumu

	Frekans (adet)	Oran (%)
Evet	26	30,95
Hayır	58	69,05
Toplam	84	100,00

Tip sözleşme metnini okuyan üreticilerin yaklaşık %92'sinin alıcı tarafından verilen neviyata itiraz edebilme hakkının olduğunu, %77'sinin de tip sözleşmede belirtilen üretim

miktarının %10 eksik veya fazla üretim miktarının alıcı firma tarafından alınmasının sözleşme gereği olduğunu bildiği görülmüştür (Çizelge 7).

Çizelge 7. Üreticilerin Tip Sözleşme ile İlgili Bilgi Düzeyleri

	Oran (%)
Üretim fazlası tütünün açık artırma yöntemi ile alınması	7,69
Sözleşmedeki üretim miktarının %10 altı ve üstünün alınması gerektiği	76,92
Verilen neviyata itiraz edebilme	92,31
Sözleşme şartlarına uymayan üretim yapılması durumunda, ilgili ürünün satılamaması	23,08

3.3. 2008 Yılı Ürünü Uygulamaları

Yapılan çalışma ile Erbaa ilçesi tütün üreticilerinin ürünlerini satmaları ve satış sırasında yaşanan olumlu ve olumsuz durumların tespit çalışmaları yapılmıştır.

Çizelge 8'de de görüldüğü gibi 2008 ürün yılında ekicilerin büyük bir kısmı ürünlerini özel sektöre satmışlardır. Bunun en önemli nedeni 2008 yılında Sigara Sanayinin özelleştirilmesi sonucunda, 2009 ürün yılı için TEKEL'in üreticilerle sözleşme yapmamış olmasıdır. TEKEL ile sözleşme yapamayan ve

tarlasında tütünden başka bir ürün yetiştirme şansı olmayan tütün üreticilerinin tek seçeneği özel sektör ile sözleşme yapmak olmuştur. Sonuçta, sözleşme gereği ürettiği tütünü özel sektöre satmıştır. TEKEL ile sözleşmesi bulunan iki ekici ürününün kotası kadar olan kısmını TEKEL'e, kalanını da özel sektöre satmıştır. Özel sektöre tütün satan üreticiler, toplam üreticilerin yaklaşık %98'i olmuştur. 2008 yılı TEKEL'in tütün aldığı son yıl olmuş, bundan sonra alım için üreticilerle sözleşme yapmamıştır.

Çizelge 8. 2008 Yılında Erbaa İlçesinde Tütün Alan Kamu ve Özel Sektörün Alım Oranları

Satış yapılan kurum	Frekans (adet)	Oran (%)
TEKEL (TTA)	2	2,38
Özel Sektör	82	97,62
Toplam	84	100,00

Tütün üreticilerinin özel sektörü seçmesinin en önemli nedeni TEKEL'den boşalan alanın özel sektör tarafından doldurulması olarak değerlendirilebilir. Çünkü özel sektörle sözleşme yaptığı için, özel

sektöre tütün satan üreticilerin oranı yaklaşık %93'tür (Çizelge 9). Özel sektörle sözleşme yapmanın dışında kalan şıkların oranları çok düşük kalmıştır.

Çizelge 9. Tütün Satılan Kurumun Tercih Edilme Nedenleri

Kurum	Neden	Frekans (adet)	Oran (%)
TEKEL(TTA)	Daha güvenilir	1	50,00
	Özel sektör benimle sözleşme yapmadı	1	50,00
Özel Sektör	Daha fazla para veriyor	3	3,66
	Daha çok avans veriyor	2	2,44
	Özel sektörle sözleşme yaptım	76	92,68
	Aynı katkısı daha fazla	1	1,22

3.4. Özel Sektör Uygulamaları

Türkiye’de özel sektörün tütün piyasasına girdiği 1990’lı yılların ikinci yarısından bu yana Erbaa ilçesinde de özel sektör faaliyetleri devam etmektedir. Özellikle 2008 yılından sonra TEKEL’in pazardan çekilmesiyle birlikte, özel sektör faaliyetleri artmıştır. Tütün üreticileri devlet desteğinin olmadığı bir ortamda ürünlerini pazarlamaya başlamışlardır. Yıllardır devlet desteğine alışmış olan üreticiler, işlerini daha iyi, ürünlerini daha kaliteli yetiştirmek zorunda

kalmışlardır. Kalitesiz yetiştirilen ürünleri satamayacaklarını, satsalar bile para etmeyeceğini bilen üreticiler artık kaliteyi ön plana çıkarmak zorunda kalmışlardır.

Görüşmelerde bulunan ekicilerin büyük çoğunluğu özel sektörün uygulamalarından memnun olduklarını belirtmişler, bir kısmı ise tütünlerini satabilecek başka bir alternatiflerinin olmadığından yakınmışlardır. Çizelge 10’da üreticilerin özel sektör uygulamaları hakkındaki görüş ve düşünceleri gösterilmiştir.

Çizelge 10. Özel Sektör Uygulamalarından Üreticilerin Memnuniyet Durumu

	Frekans (adet)	Oran (%)
Evet	72	85,71
Hayır	12	14,29
Toplam	84	100,00

Tütün üreticilerinin % 85,71’i özel sektör uygulamalarından memnun olduklarını beyan etmişlerdir. Çizelge 11’de bu memnuniyetlerinin nedenleri açıklanmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde memnuniyetini belirten üreticilerin %87,50’si ödemelerin zamanında yapıldığını belirtmişlerdir. Ödemelerin zamanında yapılmasının yanında satış öncesi verilen

avanslar da memnuniyeti artırmaktadır. Üreticilerle yapılan görüşmeler sırasında, özel sektör yetkililerinin, tohumdan ürünün satılmasına kadar geçen zaman içinde yetiştirilen ürün ile yakından ilgilenmeleri üreticileri memnun etmiştir. Ancak satış sırasında toplam üründen düşülen firelerden de üreticilerin memnun olmadıkları görülmüştür.

Çizelge 11. Özel Sektör Uygulamalarından Üreticilerin Memnuniyet Nedenleri

	Memnuniyet Nedenleri	Frekans (adet)	Oran (%)
Memnun Olma Nedenleri	Yeterince avans veriyor	6	8,33
	Ödemelerini zamanında yapıyor	63	87,50
	Ürününün teknik takibini yapıyor	3	4,17
Memnun Olmama Nedenleri	Sözleşme üreticinin aleyhine	10	83,33
	Yeterince teknik bilgi vermiyor	2	16,67

Özel sektör uygulamalarından memnun olmadığını belirten üreticilerin %83’ü tip sözleşme metnini beğenmemektedir. Sözleşme şartlarına göre ürettiğini düşünen üreticiler, ürünlerinden yüksek miktarlarda fire düşüldüğünü, fire sonrası kalan ürünün ortalama fiyatının düştüğünü, dolayısıyla tütününü, sözleşmede belirtilen fiyatın altında satmak zorunda bırakıldıklarını düşündükleri tespit edilmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Tütün dünya ve Türkiye’de sağlık açısından çok tartışılan fakat ekonomik

getirisinden dolayı vazgeçilemeyen bir ürün olma özelliğini korumaktadır. Türkiye’de üretim alanları gün geçtikçe azalmakta olmasına rağmen, Tokat-Erbaa bölgesinde Yunan Basması tütün tiplerinin yetiştirilmesinden dolayı belli bir yere sahiptir. Özellikle bu tütün tiplerinin yetiştirildiği Yunanistan’da AB’nin izlemiş olduğu politikalar sonucu azalma olması dünyadaki bu tütün tipine olan ihtiyacın günden güne artmasına sebep olmaktadır. Türkiye bu oluşan pazardan en büyük payı almak için, ekolojik olarak en uygun bölge olan Tokat-Erbaa’da üretimi ve kaliteyi

iyileştirmesi gerekmektedir. Ayrıca benzer ekolojiler de bu tip tütünün üretimi için çalışmalar yapılmalıdır.

Bölgede 4733 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile tütün üretimi sözleşmeli olarak gerçekleştirilmektedir. Tekelin özelleşmesi sonucu bölgede tütün alımını sadece özel sektör temsilcileri yapmaktadır. Tütün üreticilerinin sözleşmeli üretim sisteminden genellikle memnun oldukları fakat alıcı firmalar ile yaptıkları sözleşmeleri çoğunluğunun okumadığı için haklarından haberdar olmadıkları tespit edilmiştir.

Memnuniyet sebepleri;

Sözleşmede tütün nevi fiyatlarının üretimden önce belli olması,

Ürettikleri ürünlerin alım garantisinin olması ve kotanın kalkmış olması,

Üretim sürecinde firmaların avans vermesi,

Fidelikten hasada kadar geçen sürecin firmaların teknik elemanları tarafından takip edilmesi,

Tütün alımı gerçekleştirildikten sonra hemen ödemelerin yapılması.

Memnuniyetsizliğin sebepleri ise;

Sözleşmede yer alan maddelerin alıcı firmaların aleyhine olması,

Herhangi bir olumsuzlukta itiraz haklarının olmadığı,

Fiyatların düşük olması şeklinde sıralanmaktadır.

Geçmiş yıllarda tütün üreticileri devlet garantisi olması nedeniyle kaliteye dikkat etmezken, şimdi alıcı firmaların tütünü kaliteli olup olmamasına göre değerlendirmesiyle

daha kaliteli ürün üretmek için çaba harcamaktadırlar.

Üretilen tütünlerin kalite ve verimlerinin artırılmasının yanında sözleşmede üretici haklarının yeniden gözden geçirilmesi için tarafsız bir grup oluşturulmalıdır. Oluşturulacak bu grupta üretici temsilcileri, üniversite temsilcileri, özel sektör ve kamu temsilcileri yer almalıdır. Ayrıca üreticilerin sahip oldukları hakların neler olduğunu daha iyi kavrayabilmeleri için eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Yapılacak yeni düzenlemelerin daha iyi sonuçlar vereceği tahmin edilmektedir. Böylece başta bölge halkı olmak üzere ülke ekonomisine büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Açar, S., 2008. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tütün Politikaları. Yüksek Lisans Tezi. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi, Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Programı, Ankara.
- Anonim, 2007a. Tütün Politikası. <http://www.tutuneksper.org.tr/yayin/bulten/bulten67/tutunpolitikasi.htm>. (12.04.2007).
- Anonim, 2007b. Bafra Tarımsal Kalkınma Projesi Raporları.
- Anonim, 2009a. Tütün Yasası. <http://www.sigara.gen.tr>. (05.11.2009).
- Anonim, 2009b. Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu (2010). www.tapdk.gov.tr
- Gümüş, A.H., 2009. Türkiye’de Tütün Politikaları, Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri. Tütün Eksperleri Derneği Yayını, 248 s. İzmir.
- Topçu, T., 2003. Tütün Ortak Piyasa Düzeni ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve A.T. Koordinasyon Dairesi Başkanlığı. Ankara.